

HENNING MANKELL

Voor de vorst

Uit het Zweeds vertaald door
Edith Sybesma

DE GEUS

Zevende druk

Oorspronkelijke titel *Innan frosten*, verschenen bij Leopard

Oorspronkelijke tekst © Henning Mankell, 2002

Published by agreement with Leopard Förlag, Stockholm and

Leonhardt & Høier Literary agency A/S, Copenhagen

Eerste Nederlandstalige uitgave © Edith Sybesma en De Geus BV,
Breda 2006

Deze editie © De Geus BV, Breda 2011

Omslagontwerp Mijke Wondergem

Omslagillustratie © Getty Images/Photonica

ISBN 978 90 445 1765 1

NUR 331

Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van De Geus BV, Postbus 1878, 4801 BW Breda, Nederland.

Telefoon: 076 522 8151. Internet: www.degeus.nl

DE GEDACHTEN VONKTEN als een regen van gloeiende naalden door zijn hoofd. De pijn was bijna ondraaglijk. Om zijn kalmte te bewaren probeerde hij wanhopig om helder na te denken. Wat kwelde hem het meest? Hij hoefde niet te zoeken naar het antwoord. Dat kende hij. Het was de angst. De angst dat Jim zijn honden los zou laten en ze achter hem aan zou sturen, alsof hij een opgeschrikt en op de vlucht geslagen stuk wild was, wat hij in feite ook was. Jims honden joegen hem de meeste angst aan. In die lange nacht van 18 op 19 november, toen hij niet meer kon en zich tussen de vermolmden resten van een omgewaaide boom schuilhield, dacht hij aldoor dat hij de honden hoorde naderen.

Jim laat niemand ontsnappen, dacht hij. Ooit heb ik besloten die man te volgen, aangezien hij vervuld leek van een grenzeloze, goddelijke liefde, maar nu blijkt hij een totaal andere persoon te zijn. Hij is ongemerkt van gedaante verwisseld met zijn eigen schaduw of met de duivel, tegen wie hij in zijn preken altijd tekeering en voor wie hij ons altijd heeft gewaarschuwd. De zelfzuchtige demon die ons belet om God in ootmoed en gehoorzaamheid te dienen. Wat ik voor liefde hield, is nu veranderd in haat. Ik had het eerder door moeten hebben. Jim heeft het zelf immers keer op keer duidelijk gemaakt. Hij heeft ons de waarheid verteld, niet de hele waarheid ineens, maar hij heeft ze ons stukje bij beetje geopenbaard. Ik en de anderen hebben niet willen horen wat we hoorden, wat er onder zijn woorden schuilging. Het is mijn eigen schuld, omdat ik het niet heb willen begrijpen. In de preken waarvoor hij ons bijeenriep, en in de mededelingen die hij uit liet gaan had hij

het er niet alleen over hoe we ons allemaal geestelijk moesten voorbereiden op de dag des oordeels. Hij zei ook dat we ieder moment bereid moesten zijn om te sterven.

Hij brak zijn gedachten af en luisterde naar geluiden in de duisternis. Hoorde hij de honden niet blaffen in de verte? Maar die zaten nog steeds alleen maar in hemzelf, opgesloten in zijn eigen angst. Hij keerde in zijn verwarde, angstige brein terug naar wat er in Jonestown was gebeurd. Hij moest het begrijpen. Jim was hun leider geweest, hun herder, hun pastor. Ze waren hem gevolgd op de uittocht uit Californië, toen ze niet langer tegen de vervolging op konden waaraan overheden en media hen blootstelden. In Guyana zouden ze hun droom van een leven in Gods vrijheid en in gemeenschap met elkaar en met de natuur verwezenlijken. In het begin was het ook allemaal zo gegaan als Jim had gezegd. Ze hadden tegen elkaar gezegd dat ze het paradijs gevonden hadden. Maar er was iets gebeurd. konden ze hun grote droom misschien toch niet verwezenlijken hier in Guyana? Werden ze hier misschien evenzeer bedreigd als in Californië? Misschien zouden ze gedwongen zijn niet alleen het land te verlaten, maar ook het leven te laten om in gemeenschap met God het bestaan te scheppen dat ze elkaar hadden beloofd. 'Ik heb door mijn eigen gedachten heen gekeken', zei Jim. 'Ik heb verder gekeken dan eerst. De dag des oordeels is nabij. Als we niet in die vreselijke maalstroom meegesleurd willen worden, moeten we misschien wel sterven. Alleen door te sterven zullen we overleven.'

Ze zouden zelfmoord plegen. De eerste keer dat Jim daar op de gebedsplaats over had gesproken, hadden zijn woorden niets beangstigends gehad. Eerst zouden de ouders hun kinderen wat van de verdunde cyanide geven die Jim in grote plastic vaten in een afgesloten vertrek aan de achterkant van zijn huis bewaar-

de. Vervolgens moesten ze zelf het gif innemen, en degenen die aarzelden, die op het laatste beslissende moment wankelden in hun geloof, zouden een handje geholpen worden door Jim en zijn naaste medewerkers. Als het gif op was, waren er wapens. Jim zou er zelf op toezien dat iedereen doodging, voordat hij het wapen op zijn eigen hoofd richtte.

Hij lag onder de boom te hijgen in de tropische hitte. De hele tijd luisterde hij of hij Jims honden hoorde. De grote monsters met rode ogen waar iedereen bang voor was. Jim had gezegd dat er maar één weg openstond voor wie gekozen had in zijn gemeente te leven en aan de grote uittocht uit Californië naar deze woestenij in Guyana had deelgenomen: de weg die God wees. De weg waarvan Jim Warren Jones had vastgesteld dat het de juiste was.

Het had zo geruststellend geklonken, bedacht hij. Jim verstond als geen ander de kunst om woorden als 'dood', 'zelfmoord', 'cyanide' en 'vuurwapen' hun dreigende en angst-aanjagende klank te ontnemen en er iets moois en begerenswaardigs van te maken.

Hij huiverde. Jim is langs alle doden gelopen, dacht hij. Hij ziet dat ik weg ben en hij laat de honden op me los. De gedachte bleef haken. *Alle doden*. De tranen begonnen te stromen. Nu drong het pas goed tot hem door wat er was gebeurd. Maria en de kleine meid, iedereen was dood, zij ook. Hij wilde het niet geloven. Maria en hij hadden er 's nachts fluisterend over gesproken. Jim was gek aan het worden. Het was niet meer dezelfde man die hen ooit naar zich toe had gelokt, die hun verlossing en een zinvol leven had beloofd als ze zich aansloten bij zijn schepping, de Tempel des Volks. Ze voelden zich in genade aangenomen en luisterden naar de woorden van Jim dat het geluk alleen lag in de vertroosting van God en van Christus, in het geloof in alles wat na dit kortstondige aardse leven kwam. Maria had het goed verwoord: 'Jim heeft geen vaste blik meer.

Jim kijkt ons niet meer aan. Hij kijkt langs ons heen en zijn ogen zijn koud, alsof hij niets goeds meer met ons voorheeft.'

Misschien moesten ze ervandoor gaan, fluisterden ze 's nachts. Maar iedere ochtend zeiden ze weer tegen elkaar dat ze het leven dat ze gekozen hadden niet op konden geven. Jim zou gauw weer de oude worden. Hij maakte een crisis door, zijn zwakheid zou gauw weer overgaan. Jim was het sterkst van allemaal. Zonder hem zouden ze niet geleefd hebben in wat toch veel weg had van het paradijs.

Hij plukte een insect weg dat zich moeizaam een weg zocht over zijn bezwete gezicht. Het oerwoud was dampend warm. De insecten kwamen van alle kanten aankruipen. Er drukte een tak tegen zijn ene been. Hij schoot omhoog omdat hij dacht dat het een slang was. In Guyana had je veel gifslangen. Alleen al in de afgelopen drie maanden waren twee leden van de kolonie door een slang gebeten, hun benen waren vreselijk gaan opzwellen en blauwzwart van kleur geworden, waarna er etterbulten op kwamen, die vreselijk stonken toen ze doorbraken. Een van hen, een vrouw uit Arkansas, was overleden. Ze hadden haar op de kleine begraafplaats van de kolonie ter aarde besteld en Jim had een van zijn grootse preken gehouden, net als vroeger toen hij pas in San Francisco was begonnen met zijn kerk, de Tempel des Volks, en al gauw bekendheid kreeg als een opmerkelijke opwekkingsprediker.

Eén gebeurtenis in zijn leven herinnerde hij zich beter dan nagenoeg alle andere. Hij was er zo slecht aan toe geweest door alcohol, drugs en een slecht geweten vanwege het kleine meisje dat hij in de steek gelaten had, dat hij had gedacht dat hij niet meer verder wilde. Nu zou hij sterven, hij zou gewoon voor een vrachtauto of voor de trein springen en dan was alles voorbij. Niemand zou het erg vinden, hijzelf nog het minst. Hij maak-

te lange wandelingen door de stad, alsof hij op die manier afscheid nam van de mensen die het toch niets kon schelen of hij leefde of doodging. Op een van zijn laatste tochten kwam hij toevallig langs het gebouw waarin de Tempel des Volks zat. 'Het was Gods voorzienigheid', zei Jim later tegen hem. 'God heeft je gezien en besloten dat jij een van de uitverkorenen was, een van degenen die de genade mochten smaken om door Hem tot leven te komen.' Wat hem ertoe aangezet had dat gebouw binnen te gaan, dat niet op een kerk leek, wist hij nog steeds niet. Zelfs nu niet, nu alles voorbij was en hij onder een boom lag te wachten totdat Jims honden hem in stukken zouden komen scheuren.

Hij bedacht dat hij op weg zou moeten gaan, verder vluchten. Maar hij kon zijn schuilplaats niet verlaten. Bovendien kon hij Maria en de kleine meid niet in de steek laten. Hij had al eens eerder in zijn leven een kind in de steek gelaten. Dat kon hij niet nog eens laten gebeuren.

Wat was er eigenlijk gebeurd? 's Ochtends was iedereen net als altijd vroeg opgestaan. Ze waren op de gebedsplaats voor Jims huis samengekomen en hadden gewacht. Maar de deur bleef dicht, zoals de laatste tijd wel vaker gebeurde. Ze hadden zonder voorganger gebeden, alle negenhonderd en twaalf volwassenen en driehonderdtwintig kinderen die de kolonie telde. Daarna was iedereen aan zijn eigen werk begonnen. Hij zou niet meer in leven zijn geweest als hij die dag niet, samen met twee anderen, de kolonie had verlaten om twee weggelopen koeien te gaan zoeken. Toen hij bij Maria en zijn dochter was weggegaan, had hij geen voorgevoel gehad dat er gevaar dreigde. Pas toen ze aan de andere kant van het ravijn waren, die de verste grens van de kolonie met het omringende regenwoud vormde, had hij begrepen dat er iets gaande was.

Ze waren abrupt blijven staan toen ze schoten hoorden in de kolonie, misschien hadden ze ook geschreeuw van mensen

weten te onderscheiden in het massale gekwetter van vogels om hen heen. Ze hadden elkaar aangekeken en waren toen het ravijn weer in gerend. Hij was de andere twee kwijtgeraakt, hij was er niet eens zeker van of ze niet plotseling hadden besloten om te vluchten. Toen hij uit de schaduw van de bomen kwam en over het hek klom van het deel van de Tempel des Volks waar fruit geteeld werd, was het stil. Veel te stil. Niemand was fruit aan het plukken. Er was helemaal niemand. Hij rende naar de huizen en hij begreep dat er iets vreselijks was gebeurd. Jim was weer naar buiten gekomen. Hij had de gesloten deur opengegooid, maar hij was niet met liefde gekomen, maar met de haat die steeds vaker in zijn ogen te zien was geweest.

Hij merkte dat hij kramp kreeg en voorzichtig draaide hij zich om. Aldoor luisterde hij of de honden eraan kwamen. Hij hoorde echter alleen het tsjirpen van de sprinkhanen en het zoeven van nachtvogels die langs zijn hoofd scheerden. *Waar was hij in terechtgekomen?* Toen hij door de verlaten fruitkwekerij rende, had hij geprobeerd datgene te doen, waarvan Jim zei dat het de enige kans was voor een mens om de grote genade te vinden. Om zijn leven in Gods hand te leggen. Op dat moment had hij zijn leven en zijn gebed in Gods hand gelegd, *geef dat Maria en de kleine meid ongedeerd zijn, wat er ook is gebeurd.* Maar God had hem niet gehoord. Hij wist nog dat hij in zijn vertwijfeling had gedacht dat Jim en God misschien op elkaar geschoten hadden en dat ze die schoten boven het ravijn hadden gehoord.

Hij rende het stoffige straatje in Jonestown in, waar hij God en pastor Jim Warren Jones tegenover elkaar zou zien staan, klaar om de laatste schoten af te vuren. Hij had God niet gezien, maar Jim Jones stond er wel. De honden blaften als bezeten in hun kennels en overal op de grond lagen mensen. Hij zag meteen dat ze dood waren. Het leek wel of ze door een

woedende vuist uit de hemel tegen de grond geslagen waren. Jim Jones en zijn naaste medewerkers, de zes broeders die hem altijd volgden, die zijn dienaren en lijfwachten waren, liepen rond om op kinderen te schieten die probeerden bij hun dode ouders weg te kruipen. Hij rende tussen al die dode lichamen door, op zoek naar Maria en de kleine meid, maar hij kon hen niet vinden.

Toen hij Maria's naam had geschreeuwd, riep Jim Jones hem. Hij draaide zich om en zag dat zijn pastor een pistool op hem gericht hield. Ze stonden twintig meter van elkaar, op de verschroeide bruine aarde tussen hen in lagen de doden, zijn vrienden, in elkaar gekropen, als het ware verkrampd in hun laatste ademhaling. Jim had het pistool geheven, had met beide handen om de kolf aangelegd en gevuurd. Het schot miste. Voordat Jim weer kon schieten, had hij het op een lopen gezet. Er waren nog meer schoten op hem afgevuurd en hij had Jim nog horen brullen van woede. Hij was niet geraakt, hij was strompelend over alle doden ontkomen en hij was pas blijven staan toen het al donker was. Toen was hij onder deze boom gekropen en had zich verstopt. Hij wist nog steeds niet of hij de enige overlevende was. Waar waren Maria en de kleine meid? Waarom overleefde hij dit alleen? Kon iemand als enige de dag des oordeels overleven? Hij begreep het niet, maar hij wist dat het geen droom was.

Het werd dag. De warmte dampte van de bomen. Toen besefte hij dat Jim zijn honden niet los zou laten. Hij kroop voorzichtig bij de boom weg, schudde zijn verdoofde benen los en stond op. Toen begon hij naar de kolonie te lopen. Hij was erg moe, hij wankelde en had vreselijke dorst. Alles was nog steeds stil. De honden zijn dood, dacht hij. Jim zei dat niemand zou ontkomen. Zelfs de honden niet. Hij klom over het hek en begon te rennen. De eerste doden lagen voor hem op de grond.

In de rug geschoten, zag hij, toen ze geprobeerd hadden weg te komen.

Toen bleef hij staan. Voor hem lag een man voorover op de grond. Voorzichtig hurkte hij op trillende benen neer en draaide het lichaam om. Jim keek hem recht in de ogen. Zijn blik is weer vast, dacht hij. Jim kijkt mij weer recht aan. Hij knippert niet eens met zijn ogen. Een zinloze gedachte ging door zijn hoofd. Overledenen knippen niet met hun ogen. Hij kreeg de opwelling om hem te slaan, om Jim recht in zijn gezicht te schoppen. Maar dat deed hij niet, hij stond op, hij was de enige levende tussen al die doden, en hij zocht net zo lang totdat hij Maria en de kleine meid had gevonden.

Maria had geprobeerd te ontkomen. Ze was voorovergevalen toen ze in de rug getroffen werd en ze had het meisje in haar armen gedragen. Hij bukte zich en hilde. Nu is er niets meer over, dacht hij. Jim heeft ons paradijs in een hel veranderd.

Hij bleef bij Maria en de kleine meid totdat er een helikopter boven de plaats begon te cirkelen. Toen stond hij op en liep weg. Hij herinnerde zich iets wat Jim had gezegd, in de goede tijd, toen ze net in Guyana aangekomen waren. 'De waarheid over een mens kun je net zo goed met je neus opvangen als met je ogen of je oren. De duivel verstopt zich in de mens en de duivel stinkt naar zwavel. Als je de geur van zwavel ruikt, moet je het kruis omhooghouden.'

Wat hem te wachten stond, wist hij niet. Hij was bang voor wat er komen ging. Hij vroeg zich af hoe hij de grote leegte kon opvullen die God en Jim Jones hadden achtergelaten.